

خبرنگار افق ۱۴۰۴

شهره ماهی صفت

جانب اول - زمستان ۱۳۹۵

انتشارات علمی فرهنگی معصومی

www.ketab.ir

سرشناسه	: ماهی صفت، شهره، ۱۳۵۷ -
عنوان و نام پدیدآور	: خبرنگار افق ۱۳۰۲ / شهره ماهی صفت.
مشخصات نشر	: تهران : علمی فرهنگی معصومی، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	: ۵۳۶ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۹۳۳۴۱-۹-۳
وضعیت فهرست نویسی	: فیا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۵۳۶.
موضوع	: خبرنگاران و خبرنگاری
موضوع	: Reporters and reporting
موضوع	: روزنامه‌نگاری -- نویسندگی
موضوع	: Journalism -- Authorship
موضوع	: خبرنگاران و خبرنگاری -- اخلاق حرفه‌ای
موضوع	: Reporters and reporting-- Professional ethics
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۵ ۲۲/م۲ ۱/۷۸۲۷۸ PNY
رده بندی دیویی	: ۷۰/۲۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۵۲۸۱۵۱

تاریخ درخواست	: ۱۳۹۵/۱۰/۱۶
تاریخ پاسخگویی	: ۱۳۹۵/۱۰/۲۷
کد پیگیری	: ۲۷۰۰

عنوان	: خبرنگار افق ۱۴۰۴
مؤلف	: شهره ماهی صفت
ناشر	: علمی فرهنگی معصومی
نوبت چاپ	: اول
سال چاپ	: زمستان ۱۳۹۵
تیراژ	: ۱۰۰۰ جلد (هزار)
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۹۳۳۴۱-۹-۳
قیمت	: ۶۵۰۰۰ تومان
چاپخانه و صحافی	: ناشر
طراح جلد	: مریم براتپور

تهران، میدان انقلاب، ابتدای خیابان آزادی، کوچه جتی، بن‌بست فرسار، پلاک ۲، طبقه ۳، واحد ۲

صندوق پستی: ۱۳۱۴۵/۷۳۸، تلفن: ۶۶۰۰۶۶۳۰، www.masoumipub.com

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	پیشگفتار
۳	فصل اول: روزنامه نگاری خبری
۶۹	فصل دوم: تهیه و تنظیم خبر
۱۶۳	فصل سوم: ملاحظات در باره خبرنگاری
۱۷۹	فصل چهارم: آموزش خبرنگاری
۲۴۷	فصل پنجم: تهیه و تنظیم احیه
۳۵۹	فصل ششم: ویراستاری و مدیریت
۴۶۳	فصل هفتم: آشنایی با اصول بین المللی اخلاق حرفه‌ای در روزنامه نگاری
۵۰۵	فصل هشتم: متن کامل قانون مطبوعات
۵۲۷	فهرست منابع

یادداشتی برای کتاب خبرنگار افق ۱۴۰۴

توانایی پیش بینی آینده از راه شبیه سازی ذهنی، از مهمترین وجوه تمایز انسان و سایر آفریده های پروردگار است. این توانایی، نیازمند هوشمندی، تجربه و درایت است، به ویژه اگر موضوع آن، آینده خبرنگار در ایران باشد.

حکایت خبرنگار ایرانی، درهم سرشته با ماجرای روزنامه نگاری در ایران است. آینده خبرنگار و روزنامه نگاری ایرانی را هم نمی توان مجزای از سرنوشت زیست اجتماعی ایرانیان دید؛ سرنوشتی برخاسته از تاریخی پر نشیب و فراز، همراه با بیم و اطمینان، خوشی و ناخوشی، کامیابی و شکست. مهمتر از همه این که روزنامه نگاری ایرانی، اینستاد در تقاطعی از دگردیسی تاریخی است؛ از ریخت رسمی سنتی به سوی گونه ای غیر رسمی و انحصاری. روزنامه نگاری سازمانی به روزنامه نگاری شهروندی؛ از نشر کاغذی و چاپی به نشر الکترونیک و مجازی؛ و از گستره ای با مخاطبان همگون و فراگیر به مخاطبانی خاص تر و نامتمرکز. برای پیش بینی فرجام این دگردیسی، نمی توان افق زمانی را دوردست گرفت چرا که شتاب تحولات همه جانبه فناورانه، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و رسانه ای، موج های اثرگذار بر این برآورد را فراوان و آینده پژوهی را دشوارتر از همیشه کرده است.

ویژگی مهم «همه جا بودن»، که هم اینستاد زیست شغلی و شخصی روزمره خبرنگار را، به گونه ای جدایی ناپذیر در هم آمیخته، می تواند برآورد از یک رویداد بسیار مهم، در افق نه چندان دور دهد: هویت فردی و خانوادگی خبرنگار، تحت تاثیر این آمیختگی، سبکی نو و ناهمگون از زیست اجتماعی را برای او رقم خواهد زد. سبکی از زندگی که خبرنگار را از حیث تامین نیازهای عاطفی، روحی و انگیزشی به چالش می کشد و خاستگاه بحث هایی نو در باره تفاوت شخصیت، منش، کردار و عملکرد خبرنگار امروز و دیروز خواهد شد. می توان انتظار داشت که حتی جدال نظری دیرپای متون حقوق سیاسی و آموزش روزنامه نگاری، در باره کارکرد رسانه ها به مثابه رکن چهارم دموکراسی، تحت تاثیر آن قرار گیرد.

مثال دیگر مربوط به تغییر شکل سازمان های رسانه ای در آینده نزدیک است که موجب پایان یافتن شکل معمول قراردادهای شغلی کنونی خبرنگاران در سازمان های رسانه ای و اتکای بیشتر این سازمان ها به شهروندان خبرنگار خواهد بود. در نتیجه معیارهای حرفه ای و تخصصی کار خبرنگاری، در ضمن بهره گیری از خدمات رایگان یا ارزان شهروندان خبرنگار، رو به افول خواهد رفت و استانداردهایی جدید را معمول می کند که در آنها، دقت و حرفه ای گرایی، فدای سرعت نشر مجازی خواهد شد. از این نمونه چالش های حرفه خبرنگار آینده، بسیار خواهیم داشت.

در کتاب حاضر، خانم شهره ماهی صفت، تجربه سالیان طولانی فعالیت رسانه ای را با دانش و شهامت خود درمیختد تا از آینده خبرنگار در افق دهه آینده، برآوردی به دست دهد. این برآورد، صرفاً پس منشی نیست، بلکه با توجه به مسئولیت اجتماعی خبرنگاران، یادآور انتظاراتی می شود که از آنان در کشاکش دگرگونی های شتابان انتظار می رود. با توجه به سطح شناخت علمی و تجربی نویسنده، انتشار این اثر را به فال نیک می گیریم. چون باور داریم کسانی توانایی مدیریت به گام روندهای آتی را خواهند داشت که تصویری نزدیک تر به واقع از آینده داشته باشند و خود را برای مدیریت هوشمندانه و بخردانه آن، از پیش آماده کرده باشند. پس است دوراندیشی واقع بینانه سرکار خانم ماهی صفت در تکاپوی علمی برای نگارش این اثر ارزشمند جای سپاس و قدردانی دارد. انتظار می رود، کتاب حاضر، برانگیزنده تکاپوی نخبگان علاقه منته علوم ارتباطات کشور، برای تدوین و نشر آثاری از این دست باشد.

علی اصغر محکی - استادیار پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران

سخن ناشر

گاهی با خودم فکر می‌کنم که اگر روزانه، اخباری بین مردم دنیا مبادله نشود، چه اتفاقی خواهد افتاد؟ و اگر اتفاقی افتاد، کسی نباشد که از لحظات مهم و حوادث آن، اطلاعات و یا عکسی برای ما ارسال کند، آیا جهان در یک محیط کوچک اطراف خودمان خلاصه نخواهد شد، آیا ما در بیخبری مطلق زندگی خوبی خواهیم داشت؟ اینجاست که اهمیت خبرنگاری بر ما روشن خواهد شد، ولی سوال اساسی این است که آیا هر کسی می‌تواند خبرنگار باشد یا این که خبرنگار باید دارای معیارهای خاصی باشد؟ قطعاً خبرنگاری قبل از آن که شغل باشد، عشق است. علاقه است، هنر است که باید این عشق و علاقه و هنر را به دیگران هم آموزش داد و تمامی - نه‌های عملی و علمی آن را به دیگران منتقل کرد. آیا زمانی که اشخاص در شرایط بسیار نامناسبی اقدام به تهیه خبر و تصاویر از صحنه‌های مختلف می‌کنند، عشق و علاقه‌ای وجود نداشته باشد، می‌توانند این کار را با نهایت دقت و شجاعت انجام دهند؟

به سهم خودم، این عشق و علاقه را به تمامی خبرنگاران عزیز دنیای تبریک عرض می‌کنم و امیدوارم در کوره انتقادات سازنده خود، چاپهای آینده ما را در حوزه آموزش خبرنگاری پربارتر سازند.

دقت و سخت کوشی نویسنده گرانقدر، سرکار خانم شهره ماهی صفت، در طول زمان نگارش این کتاب قابل تقدیر است و روحیه انتقادپذیری ایشان، قابل تحسین.

با تقدیم احترام

سید عزیز معصومی - مدیر مسئول

پیشگفتار نویسنده

هر حرفه دارای انبوهی عناصر بهم پیوسته و ثابت و متغیرهایی از شرایط بوجود آوردن آن حرفه می باشد. و دور از ذهن نیست که حتی بصورت خودجوش و در مواردی غیرارادی برای فرد به مرور زمان و بطور تجربی رخ می دهد؛ برای مثال در حرفه خبرنگاری تمرین اراده کلامی؛ هوش بالای اجتماعی در برآوردهای روابط گسترده خبری؛ شنیدن به شکل حرفه‌ای؛ تمایل به بهره‌مندی از زمان بصورت خودجوش پدیدار و تمرین می‌شود. به نظر نگارنده برخی افراد حتی با داشتن بخشی از این عناصر باز هم شرایط خبرنگار شدن را نخواهند داشت و تنها با کشف آن توانمندیها؛ داشتن نوع نگاه و تفکری مطلوب و غالب برای قلم او با تکیه بر خصوصیات این حرفه امکان ماندگاری دارند.

بر مسیری در زندگی به جز تمایلات افراد برای ورود به جامعه شغلی؛ قطعاً علاقمندی شرط نخست برای ورود به دروازه‌های اطلاع رسانی می‌باشد و هیچ‌کسی نمی‌تواند در این مسیر توانایی‌های خود را نادیده بگیرد. خبرنگاری را من یک حرفه کاملاً حسی می‌دانم که متأسفانه در گذر زمان متأثر از یک سلسله موضوعات سیاسی و اقتصادی شده؛ بعضاً اشکال غیر حسی و مادی بر آن تأثیر گذاشته است.

شاید قرن‌هاست که؛ خبرنگاران با لحاظ عناصر و بخش‌های مختلف آن در حوزه‌های مختلف رسانه‌ای همراه با جذابیت‌های بسیار به عنوان یک حرفه صرف قلمداد شده و احیاناً در کنار آن تجربه حساسیت‌های سیاسی و خطرسازی به هر شکل و همچنین عضوی خاموش از مشاغل سخت هم بوده و هست اما باید توجه به این واقعیت روانشناسانه و حقیقی داشت که هیچ‌کدام برای افراد بدون عشق و تمایل به آن، فعالیت کاری امکان‌پذیر نیست.

خبرنگاری شغلی است که محدودیت برای ورود نداشته اما مرز مشخصی بنام توانایی قلم؛ بیان و صراحت و صلابت شجاعت دارد. توجه به این نکته هم قایل به اهمیت است که خبرنگار با هر درجه علمی و تجربه به قدر توانایی‌اش؛ دریافت مالی حتی برای گذران زندگی ندارد و در واقع یک خبرنگار باید علاقه و آمادگی پذیرش این شرایط را بسته به تمایلات و نوع زندگی‌اش تعریف کند.

بنابراین این مرز را هم اضافه کنیم که خبرنگار واقعی و علاقمند هرگز نباید به عنوان منبع درآمد به این حرفه بنگرد؛ البته در بخش اخلاق رسانه‌ای به این مهم بیشتر خواهیم پرداخت.

امروزه رسانه‌ها با گستردگی بسیار که در قالب یک جامعه محدود اطلاعاتی در جهان تحت عنوان دهکده جهانی مطرح است با قالب‌های خبری به ویژه مکتوب حتی نسبت به دهه‌های اخیر به شدت متفاوت می‌باشد. رقابت تنگاتنگ خبررسانی به شیوه‌های مختلف از جمله دیجیتال و شبکه‌های اجتماعی ضرورت یادآوری برای آموزش و تکرار این حرفه را بیشتر می‌کند.

اما رسانه همچنان در دانشگاه‌ها و موسسات برای آموزش خبرنگاری صرفاً مواردی تدریس می‌شود که خبرنگار را فقط آماده ورود به این حوزه نماید و در خوشبینانه‌ترین حالت عناصر خبری و نوع تنظیم خبر آن هم در حیطه مکتوب بدون لحاظ تشریح، عایف، خبرنگار با امکانات روز را فراهم می‌کند، برای همین یک خبرنگار در حوزه‌های مختلف فقط با داشته‌های علمی در محدوده آموزش دانشگاهی و موسسات از خود انتظار دارد یک خبرنگار مورد تایید باشد. حال آنکه بنده عناصر خبری و خبرنگاری را فراتر از آموزش لید و نوع تیترو غیره می‌دانم و خبرنگار را دارای یک وجاهت و شان خاص برای جامعه می‌دانم که می‌بایست ضمن ایجاد علاقه وافر به مردم و این نقش در این کتاب سعی شده است؛ ضمن اینکه به معرفی آموزش علمی حرفه خبرنگاری با عادت به شرایط روز کشور و افق سند چشم‌انداز ۱۴۰۴ بپردازیم، الزامات این شغل گرامی و همچنین جایگاه واقعی و متناسب با نقش و وظیفه خبرنگاران در جامعه برای رسیدن به اهداف مورد تاکید مقام معظم رهبری تشریح و پیشنهاد گردد.

شهره ماهی صفت

زمستان ۱۳۹۵